

קול קורא לכנס

אוצרות תרבות יהודיים כארכיון חי:

זיכרון, מורשת ומחקר במזרח התיכון וצפון אפריקה

יד יצחק בן-צבי, ירושלים, 29–30 במרץ 2026

מכון בן-צבי בירושלים מזמין חוקרות וחוקרים להגיש הצעות לכנס, אוצרות תרבות יהודיים כארכיון חי. הכנס יבחן היבטים מגוונים של המורשת התרבותית העשירה של הקהילות היהודיות במזרח התיכון וצפון אפריקה, תוך התמקדות בדרכים שבהן אתרים ותוצרי תרבות שעודם קיימים מהווים דגם של 'ארכיון חי' של התנסויות חברתיות, תרבותיות והיסטוריות.

למרות שכיום רק מספר מועט של קהילות יהודיות נותרו במזרח התיכון ובצפון אפריקה, האזור עתיר באתרים ובתוצרי תרבות חומרית יהודית, הכוללים מאות בתי כנסת ובתי קברות, וכן אינספור פריטי יודאיקה ומקורות כתובים המפוזרים במרחב המשתרע ממרוקו במערב ועד לאיראן במזרח. אתרים ותוצרים אלה אינם שרידים סטטיים מן העבר; הם מהווים חלק מ"ארכיון חי", שתוצריו מאפשרים לפרש מחדש את קורותיהן של קהילות יהודיות בתוך סביבתן המוחשית ובהקשרים החברתיים, התרבותיים, הפוליטיים וההיסטוריים שעיצבו אותן וממשיכים לעצבן. השימור של ארכיון חי זה והמחקר של תוצריו המגוונים מתקיימים בהקשר הרחב יותר של מעמדן של קהילות מיעוטים והמורשת התרבותית שלהן. עם זאת, הכנס יתמקד במורשת היהודית.

הארכיון החי במרחב הערבי והמוסלמי מאופיין בדינמיות שנובעת מהעובדה שתוצרי תרבות חומרית יהודית ממשיכים להתגלות, עם חשיפתם המתמשכת של ארכיונים, גניזות ואף אתרים יהודים והתרחבות המחקר אודותיהם. תוצרי התרבות החומרית מהווים אוסף שלא יסולא בפז ואשר מספק לחוקרים מקורות בעלי ערך רב למחקר איכותי וכמותי במגוון תחומים. מעבר לחשיבותם ההיסטורית, תוצרים ומקורות אלה חיוניים להבנת האופן שבו המורשת היהודית נשמרת, ממוחזרת ומתפרשת מחדש בזמננו במסגרת פרקטיות תרבותיות מקומיות ושיח ציבורי, המתרחשים לרוב באמצעות מוסדות שלטון וארגוני חברה אזרחית, מרביתם כלל אינם יהודים, ואשר רואים בתוצרי התרבות היהודית חלק מהתרבות המקומית.

אנו מזמינים הצעות להרצאות בנושאים הבאים. נושאים רלבנטיים אחרים יתקבלו גם הם בברכה:

- **מיפוי התרבות החומרית היהודית הקיימת** – תוצרי תרבות, אסתטיקה, ארגון המרחב ופרשנות מחודשת של יחסי יהודים–מוסלמים בתקופות שונות.
- **אתרים יהודיים** (בתי כנסת, בתי קברות ואתרי מורשת ציבוריים) כמרחבי זיכרון.
- **ספריות, גניזות ופפירוסים**: תגליות ארכיוניות וחקר העבר היהודי במזרח התיכון וצפון אפריקה.
- **האחריות לשימור** תוצרי תרבות חומרית יהודית – דוגמאות של פרויקטים לשימור, מעמדם החוקי של אתרים יהודיים, פריטי יודאיקה ומורשת תרבותית במדינות ערב.
- **מורשת תרבותית יהודית בהקשר של לאומיות וזהות לאומית**. המורשת היהודית כחלק מהנראטיב הלאומי.
- **שימוש מחודש ומיתוזר באתרים יהודים ובפריטי יודאיקה בהקשרים עכשוויים**.

פורמט ההרצאות: כל הרצאה תימשך 20 דקות ותלווה בדיון. הכנס יתנהל בשפה העברית, וישולבו בו מספר הרצאות באנגלית.

הגשה: יש להגיש תקציר של עד 300 מילים וקורות חיים קצרים [בקישור זה](#) עד לתאריך 9 בנובמבר 2025. לשאלות ובירורים, אנא פנו לגברת סנדרה [פורטס: sandra@ybz.org.il](mailto:sandra@ybz.org.il)